

capítol de la Invenció de la Santa Creu posant en la boca de Sant Quirze els mots «*scandalum* mei corporis abscidisti» (310.17), que els nostres traductors cuixanencs no gosen canviar: «vec-te que ara és trencat tot l'*escàndol* del meu cors», f° 110v2. Val a dir que la història semàntica d'*ESCRÛPOL* és comparable. El canvi en l'ús doscentista (llatí i cat.) quasi es redueix a un desplaçament del subjecte, aplicant-se el mot a allò que sent aquest, i progressant cap a l'oblit d'una acció volguda per part de l'altre, cosa a penes encetada en Voragine, i no sabem bé si gaire més en els nostres monjos: «un home qui avia nom Vidal, volc asayar Sen Johan, si-l poyria ab ses paraules enclinar a *escàndol*» (=ad scandalum facile inclinari, 128.30), 51r1. Més avançada es constata ja l'evolució en l'ús més corrent de l'oc. ant. *escandal*, *-dol*, «dommage, malheur». En les cites següents el context mostrarà l'evolució.

La forma en *-ol* és poc corrent encara en la llengua antiga, on predomina *escàndel*, general, per ex., en Desclot i Jaume I, vegeu-ne un ex. contemporani, en doc. tortosí de 1285 (que citen s. v. *dany*), *BABL* VII, 248; en les prosificacions d'Eiximenis i la resta de la seva obra: «confon --- la sancta religió e és en gran *escàndel* e a mal eximpli de tot lo poble» (VI, 51), i ja més a la moderna: «nenguna donzella no-s deu fiar en home del món, a tot fiar: ço és que jaga nua / ab fratre qui és gran, / car sovín havem vist d'açò grans *escàndels* en lo món» (IV, 18.4); així encara sovint fins al S. XV (València, a. 1460, Gual C., *CongrHCOR*-Ar. IV, 487).

Altres vegades també es troba *escàndil* (*scandils*, Palma de Mallorca, any 1407, *BSAL* VIII, 132b), que sembla ser, almenys predominantment, forma mallorquina (de sis exs. que en cita *AlcM*, tots S. XV o fi XIV, cinc són mallorquins i un de no localitzat), probablement en relació amb la propensió balear i ja de data mossàr. a afavorir la terminació *-il*, sempre rara en el Continent (*sòtil*, *síttil*, *còssil*, *bòtil* ---). Tanmateix la variant *escàndol*, que és ja la de les *VidesR*, aviat predomina (segons la inclinació típicament catalana, *sègol*, *-èvol*, *-ivol*, *Isdvol*, etc.) i l'*InuLC* ja en recull deu casos en docs. de 1365-1400; «lo gran, evident e manifest dan e *scàndol* que-s segueix», a. 1405 (Calmette, *RLR* XLVIII, 558), a. 1462 (id. LXV, 89).

L'evolució semàntica vulgar tendeix cada cop més a concentrar-se en les accs. com «renou, crits, galera, bulla» (com defineix a Menorca Ferrer Guinart, *Rondaies*, 218).

DERIV.: *Escandalitzar*, del gr. *σκανδαλιζω* (ja Sant Mateu supra, 'procurar fer ensopegar'), ll. *scandalizare* 'temptar', amb evolució conforme a la ja explicada [Llull], rarament en formes més popularitzades: «e vós *scandalitzan* e destrohín la dita questa, de paraula e de obra», doc. de 1396 (*InuLC*); cf. men. *escando-lejar*; «Lo cardenal manà a quatre scuders que totes aquelles copes e aquelles joyes scampassen e gitassen en la carrera --- e los hòmens de qui eren les joyes foren molt *scandalitzats*, e cuydà-s torbar tota la professó --- per la baralla qui cuidà ésser enfre ells e ---»

(*NCl*. II, 193.15, i ja II, 83.21); *escandalització*, *escandalitzador*, *escandalitzament*. *Escandalaria*.

Escandalós [1403] evolució vulgar cap al concepte d'"excessiu", i en algun punt per una espècie d'eufemisme arriba a significar 'abundós, que sobreix': «les tres fonts del Mas del Senyor són probes, no són *escandaloses*» (Peníscola, 1961); *escandalosa* 'vela petita triangular que, mentre hi ha bon temps, es posa sobre la cangrea' [*BDC* XII, 1924, 30, Ed. Fontserè, c. 1925; cf. els gravats en l'article *aparell* de la *GrEncicl.* i en *BDC* XII, 101, 104], denominació que deu explicar-se perquè en cas de ventada forta aquesta vela esbatega formidablement (i per això es comprèn que la posin, més aviat, en cas de bon temps), denominació que no coneixem més que en cat. i cast. [1899] (altrament cf. *ESCANDALAR* i l'angl. *scandelize* [1862] 'reduir l'extensió d'una vela', que segons el gran dicc. d'Oxford seria alteració d'un *scantelize* rar); per la propietat de retirar-la en presència del tràngol es deu explicar la locució *tirar l'escandalosa*, que solament coneixem com a mall. (cita d'*AlcM*) i valenciana, i que aquí apareix amb un sentit com 'acomiar': «una vòlta apuntat assí el mencionat refrà --- li tirem la *escandalosa* en la cansó sigüent», *MGadea* (*T. del Xè* II, 39).

És dubtós si bé no hem de considerar-ho inconcebible que sigui contracció d'*escàndol* i derivats un *escatllar*: *escridassar*, moure un escàndol» que registren en el Segre mj. (Montanyà, *TopMed. de Ponts*, p. 211), si bé ha d'haver-hi influència o potser creuament amb algun para-sindnim (*atracallar*, *escrèllar*?, *esquitllar*?).

¹ *Evangiles, pages choisies*, P., 1925, p. 62.

Escanecia, V. *escarransit* *Escant*, *escantar*, V. *cantar* *Escan:ell*, *escantellar*, V. *cantell* *Escantilló*, V. *escandall* *Escantir*, 'apagar' a penes català (l'obra és del senyor de Perellós, lloc lld. fronterer), oc. *escantir*, *FEW* III, 267b *Escantonar*, V. *canó* (*CAN-TELL*) *Escanvi*, *escanviar*, V. *canviar* *Escanyabruixots*, *escanyacà*, *escanyacabres*, *escanyador*, *escanyadura*, *escanyagats*, *escanyagossos*, *escanyall*, *escanyallops*, *escanyament*, *escanyapits*, *escanyapobres*, *escanyapolls*, *escanyar*, V. *canya* *Escanyassia*, V. *escarransit* *Escanyat*, *escanyaulit*, *escanyavelles*, *escanyelladura*, V. *canya* *Escanyolir-se*, *escanyolit*, *-anyaulit*, V. *canaula* (*CANYA*) *Escanyonar*, V. *canó* (*CANYA*) *Escanyotar*, V. *canyota* (*CANYA*) *Escanyussar-se*, V. *canya*

ESCAPAR, del ll. vg. *EXCAPARE 'deseixir-se d'un destorb o entrebanc', derivat de CAPPA 'capa' (com a cosa entrebancadora dels moviments). □ 1.ª doc.: orígens (*Homilies*), etc.

«Per aizò qar Diable exajet N. Seinor --- podem saber que negú om no *escaparà* que-l Diable no-l exag <'tempti'>, just ni pecador», *Hom.*, 6v4. Frequent ja a tota l'Edat Mitjana. Encara que l'existència d'EXCAPARE en el període llatí no està comprovada documentalment, es pot donar per segura tenint en compte